

Pál-Antal Sándor

Jogakadémia Marosvásárhelyen

A Marosvásárhelyi Református Kollégium történetét ismertető, 1896-ban kiadott terjedelmes munkájában Koncz József kollégiumi tanár elég részletesen ír a rangos oktatási intézményben folyó jogi ismeretek oktatásáról, magáról a jogakadémiáról is.¹ Az alábbiakban Koncz írása és a kollégium levéltárában fennmaradt iratok alapján vázoljuk a marosvásárhelyi jogászképzés folyamatát.

A jogi oktatás a kollégiumban 1794-ben kezdődött, és a jogi akadémia 1870-ben bekövetkezett megszüntetéséig tartott. Az Erdélyi Református Főkonzisztórium 1790-ben határozott arról, hogy jogi tanszéket létesít a fennhatósága alá tartozó marosvásárhelyi kollégiumban. A marosvásárhelyivel párhuzamosan két éves főiskolai jogi oktatás folyt még a kolozsvári, a nagyenyedi és székelyudvarhelyi református kollégiumokban is.

A marosvásárhelyi kollégium a jogász professzori tisztség betöltésére az iskola a kitűnő eredményeket felmutató végzős növendékét, Dósa Gergelyt választotta, és felszólította a szükséges jogi ismeretek elsajátítására. E célból több évig tartó felkészülési időt biztosított számára, és segélyben is részesítette a külföldi tanulmányút költségeinek a fedezésére.² Dósa a jogi tanulmányokat, a küldő hatóság igénye szerint, a göttingai egyetemen végezte. Itt genealogicat, heraldicat, numismaticat, diplomaticat, politicat, statisticat, az európai államok történelmét, egyházjogot, római jogot, valamint hazai jogot tanult. Tanulmányai befejezése után 1793. március 25-én írásban is beszámolt a tanulmányútjáról. A beszámolót a Főkonzisztórium meglelégedéssel nyugtázta, és felszólította a kollégiumot a professzori hivatal beindítására.³ A tanítási rend, az oktatási terv elkészítése, a professzori fizetésének és szállásának biztosítása időbe került. Így az oktatás megkezdése egy évet csúszott. Az új tanár beköszöntése és ünnepélyes beiktatása, vagyis az oktatás kezdete 1794 május elejére halasztódott. Dósa Gergely a tantárgyára vonatkozó könyveket Bécsből, Göttingából rendelte és hozatta az ott tanuló egyetemi hallgatókkal.⁴

¹ *Koncz József*, A Marosvásárhelyi Evang. Reform. Kollegium története. Marosvásárhelytől, 1896. Újra közölve a szöveg helyesírási szempontból aktualizálva, a Szavak és kifejezések jegyékével, Személynévmutatóval és Helységnevmutatóval, valamint képmelléklettel kiegészítve a Marosvásárhelyi Mentor Kiadónál 2006-ban. Lásd utóbbi 204–206 és 316–338.

² *Koncz J.*: A Marosvásárhelyi Evang. Reform. Kollegium története. i. m. 204.

³ A Román Nemzeti Levéltár Maros Megyei Hivatala, A Marosvásárhelyi Református Kollégium iratai (A továbbiakban: Mv. Ref. Koll.) A. B. 334/1793. sz.

⁴ *Koncz J.*: A Marosvásárhelyi Evang. Reform. Kollegium története i. m. 204.

Az új jogtanár rövidesen elismert, nagytekintélyű professzorrá vált. Nemcsak a kollégium rendes tagjai hallgatták előadásait, hanem az 1754-ben Medgyesről Marosvásárhelyre került királyi tábla írnokai, a kancellisták is, akik Koncz megállapítása szerint „tömegesen tódultak a jogtanár előadásaira, és igen számosan még magánórákat is vettek a jogtanártól”.⁵

Dósa Gergely 1826-ban bekövetkezett haláláig oktatta a kollégiumban a jogtudományt. Utódja fia, Dósa Elek lett. Halála után ugyanis őt szemelték ki jogtanárnak. A kollégium javaslatára a Főkonzisztórium 1826. május 7-én kinevezte Dósa Eleket a „juris professori statoria”, azzal a feltétellel, hogy – apjához hasonlóan – mielőtt a katedrát elfoglalná, három évig a juris katedrával egybekötött tudományokban tökéletesítse magát. Azt is előírták, hogy ebből a három évből egyet Pesten töltsön, amely időt a magyarországi törvény és törvényes praxissal való szélesebb megismerkedésre fordítson. A Pesten töltendő egy esztendő alatt előmeneteléről, vagyis hogy „minémű progressust tett”, magát hivatalos bizonyítványokkal kellett igazolnia. A jogi oktatás folytonosságának biztosítása érdekében, Dósa Elek tanulmányi idejére a kollégium egy interimális professorról kellett gondoskodjon erre az időszakra a professori fizetést két részre osztották. Egy részét Dósa megsegítésére fordították, más részét a helyettes tanár honoráriumként kapta.⁶

Dósa Elek Marosvásárhelyen született 1803. március 15-én. A kollégium első osztályába 1810-ben lépett, a felsőbb tudományokat hallgató diákok közé 1819-ben iratkozott. Hat év alatt itt végezte a történeti, bölcsészeti, jogi és teológiai kurzusokat. Az 1824/25-ös iskolai év utolsó felében a legfelsőbbnek számító philologia osztályban köztanító volt. 1825. július 1-jén kilépett a kollégiumból és a Marosvásárhelyen működő Erdélyi Királyi Tábla írnoka lett. Alig fél év után megválasztották apja helyére jogtanárnak, három évi tovább képzési feltétellel.

Az önképzés az előírt három év helyett négy évnél is tovább tartott. 1827. január 30-kán a királyi táblán vizsgázott a hazai jogból, törvényszéki joggyakorlatból és hazai történelemből.⁷ Ez után 1827. áprilisa és novembere között Bárczy Pál Pest megyei első alispán mellett gyakornokoskodott, majd 1828 szeptemberéig Hubai József ügyvédnél. Több vizsga letétele (büntető jog, római jog, egyházi jog) után, 1828. szeptember 24-én, Pesten ügyvédi oklevelet nyert.⁸

Jogtudori első szigorlatot 1829. január 9-én, a másodikat a római büntető jogból február 20-án, a harmadikat a hazai jogból, politikai, kereskedelmi és pénzügyi tudományokból április

⁵ Koncz J.: A Marosvásárhelyi Evang. Reform. Kollegium története i. m. 205.

⁶ Mv. Ref. Koll, A. B. 817/1826. sz.

⁷ Koncz J.: A Marosvásárhelyi Evang. Reform. Kollegium története i. m. 317

⁸ Uo.

24-én letette. Június 16-án megkapta a pesti egyetem jogtudori oklevelét. Ezzel az első erdélyi jogtudor lett. Pesten két és fél évet töltött. Csak két hónapot – 1827. szeptemberében és októberében – volt máshol, mégpedig Sárospatakon, ahol Kövy Sándor országos hírű jogtanár előadásait hallgatta.⁹

Tanulmányainak nyugati egyetemeken való folytatása akadályokba ütközött, és csak a királynál tett magánkihallgatás után kapott engedélyt egy fél évi külföldi tartózkodásra. Útlevelet is a Királyi Udvari Kancellária bocsátott ki számára. A németországi egyetemeket 1830 tavaszán és nyarán Szentkirályi Mór társaságában látogatta.

Helyetteseként 1826–1830 között a marosvásárhelyi kollégiumban köpeci Deák Ferenc tanította. Deák a kollégiumban kitűnő eredménnyel végzett 1820-ban. Ezt követően nevelő volt gr. Teleki Mihály maroszáki főkirálybíró fiai mellett, majd 1823–24-ben főkormányzói írnok Kolozsváron, 1825-ben ügyvédi szigorlatot tett a marosvásárhelyi Erdélyi Királyi Táblán.¹⁰ Deák elfogadta a kollégium felkérését és az iskolai előjáróság megalapítására, kitűnő eredménnyel ellátta feladatát. A diákok tömegesen hallgatták nyilvános előadásait, többen magánórákat is vettek tőle. A katedrán töltött tevékenységet 1830 decemberéig, Dósa beiktatásáig folytatta.

A hazaérkezett Dósa Elek a kollégium gondnoksága 1830. december 22-én gyűlésének felkérték a tanítás azonnali elkezdésére, „hogy az ifjúságnak a szükséges tanulásban hátramaradása ne legyen”.¹¹ A felszólítás után Dósa Elek gyorsan elintézte ügyeit a Főkonzisztóriumnál, ahol beszámolt a külföldi útjáról, arról, hogy mennyiben teljesítette az előírt feltételeket. Minderről az egyházi főhatóság az 1831. január 9-i leiratában tájékoztatta a kollégiumot: „Az odavaló főiskolánkban kinevezett juris professor Dósa Elek atyánk fia Főconsistoriumunkhoz beadott írásában azt jelentvén – szól a leirat – hogy Főconsistoriumunknak a múlt 1826-dik esztendőben 12. sz. alatt kinyilatkoztatott megbízása következtében igyekezett elkészíteni magát azon főiskolánkban fenn álló juris cathedrára, mely végre be is adván magok eredeti valóságokban hiteles bizonyításait arról, hogy valamint a haza, úgy a nemes Magyarország törvényei és törvényes szokásai bővebb esméretére és a római, természeti és egyházi törvények esméretére is feles szorgalmat fordított és ezekről szószólói és rész szerint doctori diplomákat nyert; s megjegyezvén azt is, hogy Északi és Déli Németország nevezetesebb helyein való utazásával is tapasztalását nevelni törekedett, beiktatása iránt rendelést tétetni és az ezen útja felsegélésére kölcsön adott 1200 mft-okot a

⁹ Uo.

¹⁰ Uo. 318.

¹¹ Uo. 319.

könnyebb lefizetésért 5 részekre felosztva külön-külön kötelező levélbe foglalni megengedtetni kérte.”¹² Ez után felszólította a kollégium elöljáróságát, a fiatal professzor késelem nélküli beiktatására. A majdnem öt évet tartó tanulmányi út költségeinek a fedezésére kapott 1200 forint kölcsönt tíz év alatt, évi 120 forintnyi részlet fizetésével kellett törleszteni, amit levontak a járandóságából.

A jogász professzor beiktatása 1831. január 22-én ünnepélyes körülmények között történt. A jogi képzés két éves volt, amelynek keretében honi köz- és magánjogtant, pertant, büntető törvényt, római magánjogot és a helvéthitűek magánjogtanát tanította megszakítás nélkül 1848. májusáig.

Óráival kapcsolatban a következőket olvashatjuk Koncz József munkájában: „Amint a csengettyű délelőtt 9 és délután 3 órakor hangzott a 10 percre, már lépett ki kapuján, ment egyenesen fel a nagyterembe, állott a szószékbe, meghajtotta magát a termet mindig zsúfolásig megtöltő hallgatói előtt, leült és adta elő tantárgyát tüzzel, lelkesedéssel, szónoki hangon úgy, hogy a lelkesültség tüze sugárzott hallgatói arcán is. Mint egykor Kövy és Kelemen hallgatására Magyarországon, Erdély megyéiből is osztály-, nyelv- és valláskülönbség nélkül, csoportosan tódult a tudásvágyó ifjúság Dósa Elek előadásaira, kiket nyilvános és magánórákon is szükséghez képest egyforma könnyűséggel tanított magyar, német vagy latin nyelven. Egymagának kellett előadni az összes jogtudományokat; a munka tömérdek, a jutalom pedig említésre alig érdemes csekélység, csak a híven és páratlan pontossággal teljesített kötelesség megnyugtató önérzete, s az országos tisztelet nyújtott kárpótlást fáradozásaiért. Híre áthatott a Királyhágón is, és azon megtiszteltetésben részesült, hogy Bars és Zemplén megye táblabírájává választotta.”¹³

Az 1848-49-es forradalom és a szabadságharc idején a jog oktatása a marosvásárhelyi református kollégiumban szünetelt. A tanítványok bekapcsolódtak a forradalmi eseményekbe, és jó részük részt vett a szabadságharcban, a professzor pedig 1849-ben kormánybiztosi szerepet is vállalt. A jogoktatás a közbejött változások miatt a forradalom után is szünetelt. Dósát forradalmi tevékenységéért a pesti hadi törvényszék 1852. január 5-én 4 évi várfogságra ítélte, amelyből egy fél évet a josefstadi börtönben töltött, majd kegyelemben részesült.¹⁴ De tanári hivatal nem folytatható. A kollégium, hogy a neves professzort megtarthassa, 1853-ban létrehozta számára az iskola jog- és vagyoniügyi igazgatói állását.

¹² Mv. Ref. Koll, A. B. 958/1831. sz.

¹³ *Koncz J.: A Marosvásárhelyi Evang. Reform. Kollegium története i. m. 319–320.*

¹⁴ Dósa Eleknek az 1848-as forradalom idején kifejtett tevékenységével és a rá következő meghurcoltatásáról lásd Somogyi Gréta által *Dósa Elek. Maroszsék 1848–1849.* címmel a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum kiadásában. Bp. 2017-ben közzétett forráskötetet.

1861-ben, a megváltozott körülmények hatására az egyházi főtanács elérkezettnek látta az időt a tanszék visszaállítására. Az 1861. augusztus 22-ki 303. számú rendelettel utasítja a kollégiumot a főiskola melletti jogi tanszék visszaállítására. Ezzel kapcsolatosan a kollégium elöljárósági gyűléseinek jegyzőkönyvében az alábbiak olvashatók: „rendeltetett főiskolánk elöljáróságának, miszerint intézkedjék, hogy az eddigi jogtanár Dósa Elek tanítását a jövő tanév kezdetével kezdje meg, egyúttal a felől is értesítvén, miszerint a főiskolánk mellett felállítandó második jogtanszék pénzalapja összeszerzéséről gondoskodás az időközi főtanácsi gyűlésre bízott.”¹⁵ A felszólításra Dósa Elek a rá jellemző buzgósággal munkához látott. Az újrakezdés új feladatok elé állította, hiszen nemcsak egyszerű újrakezdésről volt szó, hanem az új körülmények szülte igényeknek és követelményeknek megfelelő képzés kidolgozásáról és alkalmazásáról. A 13 évi kényszerű szünet miatt rendkívül megnőtt a jogi ismereteket elsajátítani akarók száma, és ezek képzését is biztosítani kellett. Az új tanterv értelmében tanítani kellett a hazai köz- és magánjog, valamint pertanon kívül az az államismét és észjogtant is.

Az újjászervezett jogi szakon a nagyszámú jelentkező és a körülmények által támasztott igények kielégítésére két párhuzamos osztályt indítottak. Az időközben valamelyik más főiskolán már végzetek számára, akik jogi képzettséget szerettek volna szerezni, biztosították a rendkívüli, vagyis a magántanulói iskolalátogatást.

A megkétszerezett osztály létszám több tanár alkalmazását is igényelte. A tanári feladatok ellátására Dósa mellé ideiglenesen kineveztek még két tanárt, Molnár Jánost és Bihari Sándort.¹⁶ Dósa Elek a honi köz-, magánjog- és pertant tanította, Molnár az észjogtant és Bihari a magyar államismét.

Az újraindult jogtanítás 1861. szeptember 9-én kezdődött. A megnyitó előadást is Dósa tartotta. A tágas nagytermet zsúfolásig megtöltő hallgatók jó része már nem volt serdülő ifjú. A tanévet megnyitó professzor beköszöntőjében elrészélyenedve üdvözölte a jelenlévőket, az ifjúság 48-as szereplésére utalva képletesen ismertette a célkitűzéseket: „hogy honvédeket képezzen a jog fegyverével”.¹⁷

1862. szeptember 1-jétől még két segédtanárt alkalmaztak, Petri Ádám ügyvédet, a kollégium egykori neveltjét és Szentgyörgyi Imre királyi táblai ítélmestert. Petri – segéd-jogtanári minősítésben – évi 300 forintnyi fizetésért elvállalta a politika, policia és államgazdászat tanítását. Tantárgyai – a másik segéd-jogtanári állásra jelentkező Szentgyörgyi

¹⁵ Mv. Ref. Koll, E. B. 56. sz., 61.

¹⁶ Molnár hit és erkölcsan tanár volt a kollégiumban, Bihari pedig a történelem és klasszika literatúrát tanította.

¹⁷ *Koncz J.: A Marosvásárhelyi Evang. Reform. Kollegium története i. m. 327.*

Imre királyi táblai ítélmester visszalépésével – kiegészültek a váltó, kereskedelmi és bányajoggal, amelyekért évi 200 forint fizetés kiegészítést kapott.¹⁸

A következő évekből fenn maradt diáklajstromok közül alább közöljük az 1865/1866 iskolai évben végzett másodéves, vagyis végzős jogász diákok névsorát:¹⁹

1865/66. évi II. évfolyam hallgatói

Sorszám	A tanuló neve	Lakhelye	Születési ideje	Apja vagy gyámja neve, állása és lakhelye
<i>A. Jogi osztály</i>				
1.	Barabás Ferenc	Szabéd	1842. 18/3.	Simon, földbirtokos, Szabéd
2.	Nagy Pál	Kebele	1846. 19/3.	Sámuel, földbirtokos, Agárd
3.	Koronka Gábor	Bergenyé	1844. 3/2.	János, földész, Bergenyé
4.	Sipos Lajos	M. Vásárhely	1845. 19/2.	Gyámnya földbirtokosné, M. Vásárhely
5.	Dencz László	„	1844. 13/11.	László, hivatalnok, M. Vásárhely
6.	Mikó Károly	M. Bánd	1842. 8/4.	Gyámnya földbirtokosné, M. Bánd
7.	Pápai János	Csávás	1843. 19/11.	János, földész, Mező Csávás
8.	Dicső Béla	M. Vásárhely	1845. 16/6.	Lajos, egyházi pénztárnok, M. Vásárhely
9.	Hincs Miklós	„	1846. 4/3.	Miklós, jószágigazgató, M. Vásárhely
10.	Boka György	Csókfalva	1842. 4/4.	Gyámnya földészné, Csókfalva
11.	Nagy Lajos rücsi	Rücs	1844. 10/1	Dániel, földbirtokos, Rücs
12.	Józsa Gábor	Koronka	1845. 15/8.	Farkas, „ Koronka
13.	Mátyás Dénes	K.Sz. Márton	1842. 15/12.	Elek, földbirtokos, K. Sz. Márton
14.	Nemes Ferenc	„	1842. 18/10.	Sándor, földész, K. Sz. Márton
15.	Losonczy Miklós	B. Madaras	1841.	József, lelkész, Baczka Madaras
16.	Albert Imre	M. Vásárhely	1846. 1/1.	Márton, ügyvéd, M. Vásárhely
17.	Orbán János	Magyaró	1844. 30/6	Ferenc, iskola-tanító, Magyaró
<i>B. II. jogi osztály</i>				
1.	Lőrinczi Dániel	M. Bergenyé	1844. 2/7.	Gyám Kiss Ferenc, földész, M. Bergenyé
2.	Nagy Lajos	Szövérd	1840. 12/1.	Gergely, földész, Szövérd
3.	Gergely Samu	Lukafalva	1845. 2/4.	Sámuel, iskola-tanító, Lukafalva
4.	Szentmiklósi Miklós	Szőkefalva	1844. 3/10.	Gyámnya földészné, Szőkefalva
5.	Mentovich Gyula	N. Enyed	1847. 20/10.	Ferenc, tanár, Maros Vásárhely
6.	Kovács Gyula	M. Bánd	1846. 12/4.	János, földbirtokos, M. Bánd

¹⁸ Uo. 335. Petri Ádám segéd jogtanárként tevékenykedett 1862. szeptember 1-jétől 1869. március 31-ig. Együttal a kollégium ügyvédje is volt. Mivel 1869-ben Marosvásárhely egyik országgyűlési képviselőjévé választották, lemondott a kollégiumnál betöltött állásairól. Tantárgyait ez után Horváth Mózes kezdte tanítani.

¹⁹ Mv, Ref. Koll, E. B. 68. sz., 20–22.

7.	Henter Béla	Bénye	1847. 10/9.	Gyámnya földbirtokosné, M. Vásárhely
8.	Zajzon Géza	M. Panit	1846. 26/2	János, földbirtokos, Mező Panit
9.	Soó Bálint	Bere	1844. 29/9.	Ferenc, földbirtokos, Bere
10.	Musnai Károly	Cserefalva	1847. 4/5.	Gyámja Vályi Pál, lelkész Ny. Sz. Benedek
11.	Fekete Domokos	M. Bánd	1845. 12/5.	Pál, iskola-tanító, M. Bánd
12.	Hincs Károly	M. Vásárhely	1845. 25/5.	Károly, árvai bíró, M. Vásárhely
13.	Kakasi Márton	Lukafalva	1845.	Márton, földész, Lukafalva
14.	Gönczi János	Magyarós	1844. 29/8.	Lajos, lelkész, Kelementelke
15.	Nagy Sándor	Sz. Fülöpös	1843. 30/11.	Gyámja Gazda Márton, lelkész, Sáromberke
16.	Székely János	Somosd	1842. 18/3.	Önjogú, Somosd
17.	Kolozsvári Antal	Lukafalva	1844. 24/11.	Lajos, földbirtokos, Lukafalva
18.	Vagner Dani	Magyaró	1842. 30/5.	György, földbirtokos, Magyaró
19.	Szombatfalvi Győző	Kis Adorján	1844. 29/9.	Elek, földbirtokos ...
20.	Szathmári Miklós	M. Vásárhely	1842. 29/3.	István, mészáros, M. Vásárhely
21.	Péterfi Gyula	M. Vásárhely	1845. 1/1.	József, lelkész és esperest, M. Vásárhely
22.	Bíró Elek
23.	Aszalos György	M. Keresztúr	1844. 16/3.	Gyámnya földészné, Maros Keresztúr
24.	Sipos Sándor	M. Vásárhely	1847. 8/2	Gyámnya földészné, M. Várárhely
25.	Rozsnyai Lőrinc	M. Jára	1846. 11/1.	Gyámnya földbirtokosné, M. Jára
26.	Mátyus Lajos	Bozs	1840. 22/8.	Sándor, földész, Bozs
27.	Vajda Gyula	M. Kölpény	1845. 21/3.	István, földész, Mező Kölpény
28.	Szövérfi József	Szövérd	1842. 23/2.	István, földész, Szövérd
29.	Kovács József	M. Bánd	1845. 16/4.	József, földbirtokos, Lukafalva
30.	Molnár Dénes	Kis Kend	1844. 2/6	Gyámnya földbirtokos, Vaja
31.	Mihály Domokos	Székes	1841. 14/7.	Gyámnya földbirtokos, Székes
32.	Kozma Gyula	M. Vásárhely	1846. 20/11.	János, hivatalnok, M. Vásárhely
33.	Bothos Gyula	Tompa	1843. 2/4.	Gyámja Bothos Kálmán, földbirtokos, Tompa

A marosvásárhelyi kollégium jogi tanszékének 4 éves akadémiává fejlesztését Dósa Elek kezdte szorgalmazni. E célból 1864. március 22-én javaslatát írásban is előterjesztette.²⁰ Az ügyet az 1864 május 9–12-én Marosvásárhelyen tartott tanári értekezlet véleményezte. Az ülésről készült jegyzőkönyvben az alábbiak olvashatók: „meggyőző indokok alapján véleményeztetett a 4 éves jogtanfolyam a közelebbi iskolai év kezdetéveli életbe léptetése, úgy hogy annak két első évi folyama mindenik főiskolának (vagyis a nagyenyedinek, a kolozsvárinak, a székelyudvarhelyinek és a marosvásárhelyinek) jelenlegi beállítás szerint

²⁰ Mv, Ref. Koll., A. B. 2627/1864. sz.

megmaradván, a 3-ik és 4-ik folyama főiskolánknál négy új tanári szék alapításával egészítettetne ki egy teljes jogakadémiai tanfolyamot, és hogy ezen új jogtani tanszék alakítási költségeit, amennyiben a méltóságos egyházi főtanács pénztárából és negyedéves jogászok tandíjaiból nem fedeztethetnénk, fele részben a nagyenyedi, más fele részben a más három főiskola pénztára hordozza.”²¹ Ez után következett a hosszú jóváhagyási procedúra.

A tanári értekezlet ajánlását 1864. június 6-án, a Kolozsváron székelő egyházi főtanács helyben hagyta, és gr. Mikó Imre aláírásával kibocsátott leiratában értesítette a kollégiumot a határozatról. „Az ez évben tartott tanári értekezletnek az érettségi vizsgának tanszerkezetünkre léendő állandó beillesztése, és hogy a tanszervezet anyaszentegyházunk közérdekének teljesen megfelelőleg kiegészítve legyen, egy 4 éves teljes jogtanfolyamnak beállítása tárgyában idei Május 11-éről tett ajánlatát Fő Egyházi Tanácsunk népes gyűlése a mai napon egész terjedelmében elfogadva meghatározta, hogy mind az érettségi vizsga – mely időközi gyűlésünk által a folyó tanévben is megtartani rendeltetett, a jövő tanévvel kezdve tanszerkezetünkbe állandóul beillesztessék –, mind a teljes 4 évi jogtanfolyam a jövő tanév kezdetén beállíttassék.”²²

A határozatot 1864. augusztus 22-én a Nagyszébenben székelő cs. kir. Erdélyi Főkormányzóság kedvezően véleményezte és az uralkodóhoz felterjesztette.²³ Az uralkodó a november 2-ki válaszában a jogakadémia nyilvánossági jogának engedélyezését a tanárok képességét és a tantárgyak évfolyamonkénti besorozását hiányolva, elutasította. A Főkonzisztórium november 20-án a válasz véleményezését egy bizottságra bízta, és annak véleménye alapján december 31-én megokoló felíratott terjeszt a Felsőházhoz. A válasz azonban másfél évet késett. A bécsi Nevelésügyi Tanács az ügyet csak 1866. május 23-án tárgyalta, és ekkor is visszavetette.²⁴ Végül 1866. július 2-én megkapták a nyilvánossági engedélyt, majd következett a szokásos értesítési procedúra. Július 1-jén az Udvari Kancellária leírt az Erdélyi Kormányzóságokhoz, ez pedig július 26-án értesítette a Főkonzisztóriumot és a Királyi Táblát.²⁵

A jóváhagyás után Főkonzisztórium 1866. augusztus 20-án megbeszélésre Kolozsvárra hívta Dósát. A vele való megbeszélés eredményeként intézkedtek a jogakadémia beindítására vonatkozó első lépések életbeléptetéséről. Ezt követően, szeptember 20-án megválasztották a

²¹ Mv. Ref. Koll. E. B. 56. sz., 133.

²² Mv. Ref. Koll., A. B. 2641/1864. sz.

²³ Mv. Ref. Koll. A. B. 2655/1864. sz.

²⁴ *Koncz J.*: A Marosvásárhelyi Evang. Reform. Kollegium története i. m. 335. Koncz megjegyzi, hogy az engedély megtagadásának az oka egy nagyszébeni székhelyű egyetem felállítása volt.

²⁵ *Koncz J.*: A Marosvásárhelyi Evang. Reform. Kollegium története i. m. 335.

két ideiglenes jogtanárt Dósa Miklóst, Elek fiát, és Székely Józsefet.²⁶ Végül, november 1-jén megnyílt a jogakadémia a 3. évi évfolyama, A és B osztályra tagolva. Az A osztálynak 15, a B osztálynak 27 hallgatója volt, akik közül évközben többen is eltávoztak. A korabeli statisztikai kimutatás szerint a második félévben 30-an voltak.²⁷

Dósa Elek a jogakadémia indulásakor már nem tartózkodik a városban. 1866-ban Marosvásárhely országgyűlési képviselője lett és a fővárosba távozott. Ez után többnyire Pesten tartózkodott, ahol a képviselőház alelnökeként tevékenykedett. Jogtanári állását azonban haláláig, 1867. november 19-ig megtartotta. Helyetteséül Vályi Gábort hagyta.²⁸ Utódjának 1867. augusztus 9-én fiát, Miklóst ajánlotta, aki 1865 októberében a pesti egyetemen letette a jogi szigorlatot. Óhaját a kollégium magáévá tette, és halála után Dósa Miklóst professzorrá választotta.²⁹

Az Erdélyi Főkormánysszék a jogakadémia nyilvános tanintézetek sorába történő felvételét 1867. február 6-án közzétette. Ugyanakkor azt is tudatta, hogy a másik három kollégium két éves jogtanfolyam hallgatóinak a hadkötelezettség alóli felmentés érdekében adni szokott tanodai bizonyítványok érvényességére vonatkozóan is intézkedett.³⁰

A jogakadémia tanrendjét Dósa Elek maga készítette, és 1867. augusztus 9-én Pestről küldte Marosvásárhelyre. Ez a következő volt:

I. és II. év. Téli félév.

Honi köz- és magánjog	het. 10 óra, előadja Dósa Miklós.
Alkotmányi politika	het. 4 óra, előadja Petri Ádám.
Észvallástan	het. 3 óra, előadja Szász Béla. ³¹
Latin nyelv	het. 2 óra, előadja Vályi Gábor.
Hellén nyelv	het. 2 óra, előadja Urr György. ³²

Nyári félév

Nemzet-gazdaszat	het. 8 óra, előadja Petri.
Közrendészet	het. 2 óra, előadja Petri.
Növelés és Oktatástan	het. 5 óra, előadja Szász.
Latin nyelv	het. 2 óra, előadja Vályi.
Hellén nyelv	het. 2 óra, előadja Urr.

III. év. Téli félév.

²⁶ Mv. Ref. Koll., A.B. 2783/1866. sz. Székely József 1866. szeptember 20-tól – Dósa Miklóssal együtt – ideiglenes segéd jogtanár, majd Petri távozása után a kollégium ügyvédje lesz. 1869. .. *távozik* a kollégiumtól.

²⁷ Mv. Ref. Koll., E. B. 68. sz., 39; 70. sz., 8.

²⁸ Vályi Gábort, Kökössivel együtt 1867 júliusában a 4. évfolyamra ideiglenes segédtanárnak választották. A katedráról 1869-ben távozott.

²⁹ Mv. Ref. Koll., A. B. 2882/1867.sz. Dósa Miklós 1866. szeptember 20-tól ideiglenes segéd jogtanár, 1868. augusztusától jogtanár.

³⁰ Mv. Rf. Koll., A. B. 2854/1867. sz.

³¹ Szász Béla a kollégium bölcész tanára, 1871-ben Kolozsvárra távozott, majd a kolozsvári egyetem tanára lett.

³² Urr György a régi nyelvek és a történelem rendes tanára görög nyelvet tanított a jogakadémián

Ausztriai polg. Törvény	het.	10 óra, előadja Székely.
Általános államisme	het.	5 óra, előadja Kökösi.
Hűbérjog	het.	2 óra, előadja, Székely.
<i>Nyári félév.</i>		
Perrendtartás	het.	10 óra, előadja Székely.
Büntetőjog és -eljárás	het.	10 óra, előadja Dósa Miklós.

IV. év. Téli félév.

Általános pénzügytan	het.	5 óra, előadja Vályi.
Auszt. és magy. statisztika	het.	5 óra, előadja Vályi.
Váltójog	het.	5 óra, előadja Kökösi.
Bányajog	het.	5 óra, előadja Petri.
<i>Nyári félév.</i>		

Tételes pénzügytan	het.	5 óra, előadja Vályi.
Katolikus egyházi jog	het.	5 óra, előadja Vályi.
Peren kívüli eljárás, csőd	het.	5 óra, előadja Kökösi.
Közigazgatás	het.	5 óra, előadja Kökösi.

1867 őszén beindult a negyedik évfolyam is. Az új évfolyam oktatóinak július 4-én ideiglenes állású segédtanároknak megválasztották Vályi Gábort és Kökösi Endrét.³³ A professzorral előléptetett Dósa Miklós helyére a 3. évfolyamra ugyancsak ideiglenes tanári minőségben Horváth Mózes³⁴ került.

1869-ben újabb változás történt a tanárok sorában. Ez év márciusában a város országgyűlési képviselőnek választotta Petri Ádámot, aki emiatt lemondott a segédtanári állásról és a kollégiumi ügyvédségről. Petri tantárgyait Horváth Mózes vette át, az ügyvédi teendők Székely Józsefre hárultak. Székely azonban ügyészé történt kinevezése miatt rövidesen távozott a katedráról.

A gyakori tanárváltás megszüntetése, a kinevezett tanárok megtartásának kérdése elodázhatatlan megoldást igényelt. Főként Székely távozása után sürgős napirendi kérdéssé vált a jogtanfolyam tanárainak állandósítása és tisztességes fizetéssel való ellátása.³⁵ 1869. július 13-án az iskola elöljárósága azt javasolja a felsőbb hatóságnak, hogy a nagyenyedi, kolozsvári és székelyudvarhelyi kollégiumoknál létező jogi tanszékek alapjait csatolják a marosvásárhelyihez, amely lehetőséget nyújt az itteni négy rendes katedra rendszeresítésére rendes tanári fizetéssel. Az azon felüli két rendes jogtanári katedra fenntartására pedig igényeljenek állami segílyt.³⁶ Ha javaslatuk megvalósíthatatlan, végső megoldás a négyéves jogtanfolyam megszűnése lehet. És ami várható volt, bekövetkezett. 1870. június 12-13-án

³³ Kökösi Endre 1867 júliusától ideiglenes segédtanárként a 4. éven tanít váltójogot, peren kívüli eljárást és közigazgatást.

³⁴ Horváth 1868–69-ben volt a kollégiumban ideiglenes jogtanár.

³⁵ Mv. Ref. Koll., A. B. 2970/1869. sz.

³⁶ Mv. Ref. Koll. A. B. 2781/1866.

tartott gyűlésén a főegyháztanács anyagi alapok hiányára, valamint a közelebről megnyíló kolozsvári egyetem megalakulására hivatkozva a jogakadémia „ideiglenes” megszüntetéséről döntött. A kollégiummal közölt határozat szerint: „tekintetbe véve, hogy a MVásárhelyi jogakadémiának további fenntartására több tanerővel való ellátására s a meglevőknek kellő díjazására elégséges pénzalap nemcsak rendelkezés alatt nem áll, sőt az eddigi költségek is a fenntartáshoz járult iskolák tetemes rovására volt; tekintve továbbá, hogy kedvezőbbé vált politikai viszonyaink között s a kilátásban lévő országos Egyetemnek Kolozsváron léendő felállításával azon akadémiának további fenntartása jelenben nem mutatkozik feltétlen szükségességnek, ennél fogva a MVásárhelyi jogakadémiát – ideiglenesen – ezennel megszünteti.”³⁷ Az ideiglenes megszűnés pedig állandósult. 76 évi virágzó működés után a jogoktatás, illetve a négy évi jogakadémiai tevékenység 1870 nyarán megszűnt.

Érezve az elkerülhetetlent, az intézet jövőjének bizonytalanná válását, a tanárok már 1869 őszen más megélhetési lehetőségek, pályák felől kezdtek érdeklődni. E miatt már november elején többségük tanári működésükről szóló bizonyítványok kiadását is kérték. A tanítás megszűntéig azonban ellátták vállalt feladataikat.

Az 1866–1870 között működő jogakadémián az alábbi tanárok tevékenykedtek: Dósa Miklós jogtanár, Horváth Mózes, Kökösi Endre, Petri Ádám, Székely József és Vályi Gábor segéd-jogtanár, valamint Szász Béla bölcsész tanár és Urr György nyelvtanár.

A jogakadémia megszűnte után a tanárok többsége jogi vagy politikai síkon folytatta tevékenységét. Dósa Miklós 1871-ben távozott a kollégiumtól, 1871-től királyi táblai pótbíró, és 1879-től rendes bíró lett. Ugyanazon évben a kollégium gondnokává választották, amely tisztséget haláláig, 1883. október 17-ig viselte.

Kökösi ügyvéd lett Sepsiszentgyörgyön. Petri Ádám előbb országgyűlési képviselő, majd királyi táblai bíróként tevékenykedett. Szász Béla és Vályi Gábor kolozsvári egyetemi tanárok lettek, Székely József előbb államügyészt, majd királyi táblai bíró, illetve pénzügyi közigazgatási bíró.

Befejezésként néhány adat a jogakadémia hallgatóiról: az 1866/67. iskolai év első félévében a beindult harmadik évfolyammal együtt az órákat 62 diák hallgatta, a második félében 54; az 1868/69. évben, amelyről csak összesített adatokkal rendelkezünk a négy évfolyamra 67-en jártak, közülük 7-en magántanulókként. Az utolsó 1869/70-es évben számuk 89-re emelkedett, ebből magántanuló 10.³⁸

³⁷ Mv. Ref. Koll. A. B. 2999/1870. sz.

³⁸ Mv. Ref. Koll. E. B. 70. sz., 7–13. Sajnos, az iskolai anyakönyvek ezekre az évekre vonatkozóan hiányoznak. Csak a diákok egyszerű név szerinti felsorolását tartalmazó lajstromok maradtak fenn.

In *Universitas – Historia. Tanulmányok a 70 éves Szögi László tiszteletére*. Szerk. Draskóczy István, Varga Júlia, Zsidi Vilmos. Magyar Levéltárosok Egyesülete, Budapest, 2018., 379–390.